

A bírálóbizottság értékelése

Tringli István akadémiai doktori értekezésében, amely több évtizedes kitartó munka eredménye, az önhatalmú jogérvényesítés és hatalmaskodás magyar középkori történetének teljességre törekvő feldolgozását végezte el. Tringli munkája hiánypótló, ugyanis a magyar középkorkutatás e fontos jogintézményét korábban szisztematikus módon, a maga összetettségében még egyáltalán nem vizsgálták. A szerző – történész lévén – széles társadalomtörténeti kontextusba ágyazottan elemezte a kérdéskört, továbbá jelentős jog-, nyelv- és fogalomtörténeti vizsgálatokat is lefolytatott. A disszertáció a középkori hatalmaskodás jogintézményét egy, a jelölt által kidolgozott teljes rendszerben helyezte el és elemezte részletekig hatolóan. A doktori mű a kiadott és jelentős számú kiadatlan okleveles anyag elemzésére épül, amely téren a disszertáns évtizedes tapasztalattal és gyakorlattal rendelkezik.

A jelölt számos új eredménnyel gazdagította a középkorra vonatkozó ismereteinket, amelyek közül a legfontosabb megállapításai a következők: 1) a hatalmaskodások eredendően birtokvédelmi célból valósultak meg; 2) az esetek jelentős részében egyáltalán nem vagy elhanyagolható mértékben alkalmaztak erőszakot; 3) a perek általában nem zárták le végérvényesen a hatalmaskodásokat, mivel túlnyomó többségük el sem jutott az ítélethirdetésig, mert a felek igyekeztek kiegyezni; 4) a jelölt önálló kategóriákba sorolta a hatalmas cselekményeket; 5) igazolta, hogy a hatalmas cselekmények jelentős hányadát nem a földesurak, hanem alattvalóik követték el; 6) a hatalmaskodások nem vezettek jelentős népességpusztuláshoz és nem voltak a pusztásodás előidézői; 7) valamennyi, a szerző által elsimítási technikának nevezett módszer – így a peres eljárás is – a felek közti egyezség létrejöttét célozta; 8) megállapította, hogy az ún. keltezetlen királyi tanácsi határozat 1439–1440 folyamán készült; 9) az első alkalommal a szerző által vizsgált megintó paranccsal kapcsolatban kimutatta, hogy ez a jogviták rendezésére alkalmazott eljárásnak minősült; 10) a szerző a királyi *curia* és *aula* fogalmát világosan meghatározta: az *aula* a királyi magánudvartartást, míg a *curia* a király nevében a nyilvánosság előtt zajló bíraskodást, rendelet- és törvényalkotást jelentette; 11) a szerző a középkori világ megváltozását, ezzel párhuzamosan a hatalmaskodások megszűnését az állam kialakulásához, az erőszak monopolizálásához kapcsolta. Összefoglalóan elmondható, hogy a hatalmaskodás jogintézményét a jelölt teljesen új megvilágításba helyezte azáltal, hogy ráirányította a figyelmet arra, miszerint a középkori mindennapok szerves részét alkotta a jogos erőszak alkalmazása, következésképpen az *actus potentiae* ugyan jogtalan cselekedetnek minősült, azonban nem számított büntettnak, mint ahogy az elkövetői sem minősültek gonosztevőnek.

A dolgozat forráskezelése, módszertani megalapozottsága, a hazai és a nemzetközi szakirodalom széleskörű feldolgozása révén jelentős új eredményekkel gazdagította a hazai és a nemzetközi középkorkutatást, és e tudományterület megkerülhetetlen kézikönyvéként értékelhető. Mindezek alapján a bírálóbizottság Tringli István értekezését igen értékes, jelentős új szakmai eredményeket felmutató, igényes stílusban megfogalmazott alapvető munkának tartja, amely magyar és idegen nyelven történő publikálását messzemenően támogatja.

A bírálóbizottság a jelölt számára mind eddigi tudományos munkássága, mind pedig jelen értekezés alapján az MTA doktora cím odaítélését melegen támogatja.